

דגם תשובות — תלמוד, קטע שלא נלמד, מס' 006571, קיץ תשע"ט

הערה למעריך: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

1. מקרה א — המלווה טוען שהוא הלווה סלע וקיבל שקל משכון [כלומר הלווה חייב לו שקל], והלווה טוען שהוא לווה סלע ונתן שלושה דינרים משכון [כלומר שהוא חייב למלווה דינר (חצי שקל)]. השבועה שיש להישבע היא כמה היה שווה המשכון [לקבל: השבועה שיש להישבע היא שבועת מודה במקצת].
- מקרה ב — הלווה טוען שהוא לווה סלע ונתן שני סלעים משכון [כלומר המלווה חייב לו סלע]. המלווה טוען שהוא הלווה סלע וקיבל חמישה דינרים משכון [כלומר שהוא חייב ללווה דינר (רבע סלע)]. השבועה שיש להישבע היא כמה היה שווה המשכון [לקבל: השבועה שיש להישבע היא שבועת מודה במקצת].
2. א. "ומי נשבע מי שהפיקדון אצלו שמא יישבע זה ויוציא הלה את הפיקדון".
ב. במקרה שבסיפא ברור שהמלווה צריך להישבע כי הוא הנתבע והוא הודה במקצת, ואין צורך בתקנה מיוחדת של חכמים כפי שנאמר במשנה.
3. א. על פי דין התורה, הלווה היה צריך להישבע כי הוא הנתבע והוא הודה במקצת.
ב. (1) על פי תקנת חכמים, המלווה צריך להישבע. אילו היה הלווה נשבע, יש חשש שלאחר שבועתו יוציא המלווה את המשכון ויתברר שהלווה לא דייק ונשבע לשקר ואז הוא ייפסל לעדות ולשבועה.
[הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 34%]
(2) הקושיה: לפי הסברו של רש"י, התקנה שהמלווה יישבע שתקנו חכמים היא תקנה למען הלווה הרשע ששיקר, ואין מתקנים תקנות בעבור רשעים.
הפירוש המובא בתוספות: אילו היה הלווה נשבע, יש חשש שלאחר שבועתו יוציא המלווה את המשכון ואז למעשה השבועה הייתה לבטלה [כי התברר שאפשר היה לדעת את שווי המשכון ללא שבועה].
[הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 66%]
4. א. שומר שכר טען שהפיקדון נגנב ממנו ועליו לשלם, מחייבים אותו להישבע שהפיקדון אינו ברשותו כי חוששים שהוא רוצה את הפיקדון לעצמו ולכן הוא טוען שנגנב ממנו כדי ליטלו לעצמו ולשלם דמיו.
ב. (1) אם אכן משביעים את השומר שהפיקדון אינו ברשותו כדברי רב הונא, אז המלווה במשנתנו יצטרך להישבע שהמשכון אינו ברשותו, ואם כן לא יוכל להוציא אחר כך את המשכון [וממילא הלווה יכול להישבע כדין התורה].
(2) משנתנו קובעת את סדר השבועות של המלווה והלווה [ואינה מעבירה את השבועה מהלווה למלווה]. המלווה נשבע תחילה שהמשכון אינו ברשותו, כדברי רב הונא, ולאחר מכן הלווה נשבע כמה היה שווה המשכון. חכמים תיקנו שהמלווה יישבע תחילה כי אם הלווה יישבע תחילה, המלווה עלול להוציא את הפיקדון לאחר השבועה.
5. א. המשכון הוא עירבון שהלווה יחזיר את ההלוואה ואינו פירעון לחוב ולכן אם המשכון קיים כשמגיע זמן הפירעון, המלווה מחזיר את המשכון, וגובה את החוב בעל כורחו של הלווה, ואין הלווה יכול לטעון "סברת וקבילת" כיוון שלא קיבל לשם פירעון אלא לשם עירבון בלבד.
ב. המלווה מפסיד אלף זוז בשל אובדן משכונו ששוויו נמוך כי המלווה קיבל עליו שיהיה דינו כדין שומר שכר על המשכון, ואם ייפסד המשכון באופן ששומר שכר אחראי לו, דהיינו שייאבד או ייגנב, יפסיד את החוב.

6. שמואל: [אם המלווה קיבל משכון שתי קתות ואבדה אחת מהן] מחזיר את הקת שאצלו ומשלם את שווי הקת השנייה ומקבל מהלווה את כל הסכום שהלווה לו. טעם – המשכון הוא שתי הקתות, ולא כל אחת מן הקתות משכון לחצי חוב, ולכן כאשר חלק מן המשכון קיים מחזיר אותו ומשלם על החלק שאבד.
רב נחמן: מחזיר את הקת שאצלו ומקבל רק חצי מן החוב. טעם – כל אחת מן הקתות היא משכון לחצי חוב אפילו שלא נאמר כך בפירוש, ולכן כאשר קת אחת אבדה המלווה הפסיד חצי חוב.
7. רב נחמן: הנסכא הוא דבר שעשוי לשמש פירעון, ולכן יש להניח שהמלווה קיבל עליו את הנסכא כפי שוויו ולא בעבור חצי מן החוב.
נהרדעי: גם דבר שעשוי לשמש פירעון נחשב משכון לחצי מן החוב.
8. קושיה: על פי משנתנו, כאשר אבד המשכון והמלווה טוען שהוא היה שווה שקל והלווה טוען שהוא היה שווה שלושה דינרים, מחייבים שבועה, ולכאורה על פי שמואל הדין היה צריך להיות שהמלווה הפסיד את כספו כי קיבל את המשכון כנגד כל החוב וכשהמשכון אבד הפסיד את כל החוב.
תירוץ: במשנתנו מדובר שהמלווה אמר במפורש שהוא מקבל את המשכון כפי שוויו בלבד, ואילו לפי שמואל מדובר שהמלווה לא אמר כלום אלא קיבל את המשכון בסתם, ואנו אומרים שקיבל את המשכון כנגד כל החוב.
9. א. המשכון אינו שווה לשיעור מעות הלוואה אלא פחות ממנו.
ב. לדעת רבי אליעזר, משכון שאינו שווה לשיעור מעות הלוואה אלא פחות ממנו, אינו נחשב משכון אלא משמש ראייה שהייתה הלוואה ("זיכרון דברים"), ולכן המלווה נחשב שומר חינום ויישבע שלא פשע ושאינו ברשותו ויקבל את מעותיו. ולעומת זאת שמואל סבר שמשכון כזה הוא משכון כנגד כל החוב ודבריו אינם מתיישבים עם דברי רבי אליעזר.
ג. אבדו מעותיו כי במקרה שיש שטר, השטר הוא הראיה להלוואה ואין צורך שהמשכון ישמש ראייה, ואז המשכון נחשב משכון כנגד כל החוב.
10. א. דברי רבה "ודאי תנאי היא" כי רבי עקיבא, הסובר שהמלווה על המשכון ומקיים בכך מצווה הוא שומר שכר, בוודאי אינו מסכים לדעת רבה שסובר ששומר אבדה הוא שומר חינום אף שמקיים מצווה.
ב. רבי אליעזר – מלווה שצריך להשתמש במשכון אינו מקיים מצווה כי מתכוון להנאת עצמו.
רבי עקיבא – מלווה זה מקיים מצווה אף שהוא משתמש במשכון כי הוא מנכה ללווה מן החוב את שווי השכירות המגיעה בעבור השימוש במשכון.